

JERZY SUCHTA

Wyższa Szkoła Informatyki i Ekonomii
Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Olsztynie

W nawiązaniu do pierwszego członu tematu konferencji, który odnosi się do przestrzennego rozwoju wsi polskiej, pragnę zwrócić uwagę na podejście do oceny tego rozwoju także w wymiarze ekonomicznym i społecznym.

Przestrzeń we współczesnym ujęciu jest obok czasu, podstawowym wymiarem warunkującym proces gospodarowania, co oznacza, że jest miejscem lokalizacji działalności gospodarczej i osadnictwa. Przestrzeń jest także środowiskiem przyrodniczym stanowiącym obszar rozmieszczenia zasobów przyrodniczych o charakterze nieodnawialnym i odnawialnym. Wszystko to sprawia, że tak pojmowana przestrzeń traktowana jest jako przestrzeń społeczno-ekonomiczna będąca determinantem rozwoju społeczno-gospodarczego. Z kolei *rozwój* wyraża zmiany w zdolnościach wytwórczych, produkcji i spożyciu, środowisku naturalnym oraz systemie funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa. Szczególnie ważną cechą rozwoju społeczno-gospodarczego jest jakość życia, której poprawa zależy od tempa i struktury rozwoju społeczno-gospodarczego.

W referatach zaprezentowanych na konferencji przedstawiono wiele ważnych uwarunkowań wpływających na kształtowanie przestrzennego rozwoju wsi polskiej w ujęciu monofunkcyjnym. Natomiast w zbyt małym stopniu nawiązywano do tych czynników, które są determinantem wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. Rozwój wielofunkcyjny obszarów wiejskich polega bowiem na wkomponowaniu w przestrzeń wiejską coraz większej liczby funkcji nierolniczych, co zmienia strukturę zamieszkałej tam ludności i źródła jej dochodów. W tym kontekście rozwój wielofunkcyjny może być rozpatrywany zarówno w płaszczyźnie gospodarczo-społecznej, jak też przestrzennej. Gospodarczo-społeczny aspekt rozwoju wielofunkcyjnego do-

tyczy w szczególności racjonalnego wykorzystania podstawowych czynników wytwórczych, jakimi są ziemia, praca i kapitał. Natomiast wielofunkcyjność obszarów wiejskich rozważana w aspekcie przestrzennym odnosi się do właściwego rozmieszczenia działalności człowieka w przestrzeni geograficznej. Z tego punktu widzenia funkcjonalny podział obszarów wiejskich obejmuje:

- osadnictwo zespolone z terenami wiejskimi;
- tereny rolne związane z użytkowaniem i uprawianiem ziemi rolniczej;
- tereny wiejskie zajęte przez nierolniczą działalność produkcyjną i usługową;
- tereny parków krajobrazowych, rezerwatów i uzdrowisk;
- tereny turystyczno-rekreacyjne i obiektów kulturowych;
- pozostałe tereny wiejskie – komunikacyjne, magazynowe, складowe i inne, a także nieużytki.

Jak wynika z powyższej klasyfikacji obszary wiejskie mogą pełnić różne funkcje, a ich odpowiednie wykorzystanie pozwala lepiej zagospodarować te tereny i stworzyć warunki do uzyskania dochodów z różnych źródeł.

Możliwości wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich północno-wschodniej Polski, których odniesieniem jest także Warmia i Mazury, należy wiązać przede wszystkim z dynamizowaniem wykorzystania występujących tu zasobów endogenicznych, w tym zwłaszcza zasobów i walorów środowiska przyrodniczego stymulowanego popytem zewnętrznym. Wymaga to jednak rozwiązania takich problemów, jak:

- zwiększenia atrakcyjności lokalizacyjnej, wynikającej głównie ze słabości infrastruktury technicznej;
- modernizacji i aktywizacji, w poszczególnych działach gospodarki, respektowania ostrych ograniczeń ekologicznych;
- wykorzystania i wzmocnienia potencjału rozwojowego układu węzłowego;
- podjęcia działań organizacyjnych, instytucjonalnych i w zakresie infrastruktury, stymulujących wykorzystanie położenia przygranicznego;
- doinwestowania kapitału ludzkiego.

Współzależnym elementem działań na rzecz wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich północno-wschodniej Polski, w tym także woj. warmińsko-mazurskiego powinno również być:

- rozwijanie działalności gospodarczej przez kształtowanie struktur przestrzennych oraz mechanizmów zapewniających wzrost efektywności gospodarowania i racjonalnego wykorzystania zasobów i walorów przyrodniczych;
- zachowanie i wzbogacanie wartości przyrodniczych i użytkowych środowiska tej części kraju oraz jego wartości kulturowych;

- zapobieganie powstawaniu, a także rozwiązywanie szczególnie uciążliwych problemów społecznych, w tym zwłaszcza bezrobocia i ubóstwa, będących skutkiem marginalizacji tych obszarów i występujących tam procesów restrukturyzacji.

Zasadniczym czynnikiem w zakresie kształtowania rozwoju wielofunkcyjnego obszarów wiejskich Warmii i Mazur jest ziemia, co wynika z tego, że jest ona podstawą działalności rolniczej, w wyniku której wytwarzane są produkty żywnościowe dla ludności oraz surowce dla przetwórstwa spożywczego, a także ze względu na to, że wiąże się z tym główne miejsce pracy dla ponad 60% ogółu czynnych zawodowo na wsi.

Ziemia jako czynnik wytwórczy jest również związana z gospodarką leśną. Lasy Warmii i Mazur pod względem produkcyjnym są podstawową bazą surowcową dla miejscowego przemysłu tartaczego i meblarskiego. Równie istotna jest na tym terenie pozaprodukcyjna funkcja lasów, w ramach której są one jedną z ważniejszych form ochrony środowiska.

Istotnym czynnikiem aktywizacji wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich dla Warmii i Mazur jest turystyka. Decydujące znaczenie w tym względzie mają unikatowe wartości środowiska naturalnego regionu oraz jego walory przyrodnicze i krajobrazowe, które stwarzają warunki do rozwoju wypoczynku biernego oraz turystyki wodnej i wędrowniczej. Dalszy rozwój turystyki na tym terenie wymaga jednak rozszerzenia bazy noclegowej i gastronomicznej o zwiększonym standardzie jakościowym, co oznacza jednocześnie potrzebę powiększenia liczby stanowisk pracy. Uzupełnieniem dla tradycyjnych rodzajów wypoczynku na tym obszarze powinna być także agroturystyka i ekoturystyka, a także inne formy turystyki, które przyczyniłyby się do wydłużenia sezonu turystycznego.

Funkcja przemysłowa obszarów wiejskich regionu warmińsko-mazurskiego zdominowana jest głównie przez przemysł spożywczy. W ujęciu branżowym największe znaczenie ma przemysł bazujący na produktach pochodzenia zwierzęcego, w dalszej kolejności przemysł związany z bazą surowców roślinnych.

Ważnym elementem w działaniu na rzecz wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich woj. warmińsko-mazurskiego jest też zwiększenie działalności pozarolniczej przez wzrost liczby podmiotów gospodarczych w wielu dziedzinach, takich jak przemysł, budownictwo, transport oraz szeroko rozumiane usługi rynkowe.